

bygningen af den, har ment, at hans studier ikke skulle gå til grunde med lukningen, og har derfor samlet sin viden i denne anselige bog. Udstillingens succes viste, at den daglige kost i de 500 år mellem vikingetiden og renaissanceen var et tiltrækkende emne, og den let tilgængelige bog vil sikkert få mange læsere. Billedstoffet er fortrinligt, og det meste af det har ikke tidligere været publiceret; men der kan indvendes mod den, at den er for populær, forstået således at den kun henvender sig til dem, som uden at eje særlige forudsætninger vil læse noget om et spændende stof, mens fagmanden lades hjælpeløs, fordi kildehenvisninger savnes, og denne mangel opvejes ikke af to lister ved bogens slutning over de benyttede kilder og litteraturen. De fleste steder kan man se, hvorfra oplysningerne er hentet, men mange gange står man usikker over for kilderne. Ligeledes savnes et sagregister til at finde vej gennem det store stof, den flittige forfatter har samlet, så man både selv må opsøge, hvilke kilder der er brugt, og hvor deres meddelelser er anbragt i bogen, hvis man vil bruge den som håndbog. Bag denne disposition ligger måske den opfattelse, at der skal være forskel mellem det populære og det videnskabelige, men den er næppe rigtig og nærmest en fordom. Ethvert historisk arbejde skal skrives i et for alle forståeligt sprog, og hvis man ikke vil fordybe sig i noterne og det øvrige videnskabelige apparat, kan man lade dem ligge.

Trods den energi, hvormed Erik Kjersgaard har samlet sine kilder, må det indrømmes, at de først fra den sidste del af det 15. århundrede bliver nogenlunde rigelige, og man kan endda stå usikker over for oplysninger fra denne periode. End ikke retternes navne er der enighed om. Således mener Erik Kjersgaard, at groppenbrad (eller groffenbrad) hentyder til oksekødets tilberedning i kogegruber, mens det vist kun betyder grydesteg i

modsætning til steg stegt på spid eller på rist.

Bogen er den første samlede behandling af et forsømt emne og vil derfor længe bevare sin værdi.

Helge Søgaard

Einar Bager (udg.): *Malmø skifter I. Bofortegnelser 1546–1559. Samme: Malmø skifter 2. Købmandsregnskaber 1537–1559.* (Selskabet for Udgivelse af Kilder til dansk Historie, 1977 og 1978). 284, 136 s.

De to bøger er samholdende og indeholder en mængde oplysninger, og som materialesamlinger kan de udnyttes på flere måder efter det synspunkt, brugeren anlægger, og de spørgsmål, han søger besvaret, mens udgiverens hverv er endt, når han har fremlagt stoffet på rette måde. Einar Bagers arbejde tilfredsstiller alle fordringer hertil. Fra Helsingør foreligger et lignende stof, idet Jørgen Olrik i sin lille bog om Borgerlige Hjem i Helsingør fra 1903 har fremlagt et tilsvarende materiale fra byens skifteprotokoller fra tiden 1571–1621. Kun 14 skifter blev dog bragt fuldstændigt, og de var alle bearbejdede med moderne sprogform og kun bringende de nøgne oplysninger. Einar Bagers udgave imødekommer derimod alle krav, og ved at gengive teksterne nøjagtigt og korrekt har han givet brugerne mulighed for at udnytte det på mange flere måder, end Jørgen Olriks udgave tillader det, fordi den var for ensidigt anlagt som hjælpemiddel ved genstandshistoriske undersøgelser, hvor den er en værdifuld støtte. Ting og sager, der er bevaret fra denne periode, bliver herigenem belyst, så forståelsen af dem uddybes til anbringelse i den historiske sammenhæng.

Einar Bagers udgave har foruden de sædvanlige registre også et bredt anlagt sagregister, der fremtræder som en ordbog over de mange delvis obsolete ud-

tryk, bofortegnelserne indeholder. En sammenligning mellem oplysningerne fra Malmø og skifterne fra Helsingør viser mange ligheder mellem forholdene i de to byer, skønt der er en ganske vist kort afstand i tid; men de var begge sundbyer, og vilkårene har vel i nogen grad været de samme. Det fyldige materiale fra Malmø tillader dog ikke uden videre at generalisere, og først når der er publiceret tilsvarende stof fra de fynske og jyske byer, vil det være muligt at danne sig et indtryk af den danske købstads materielle kultur i det 16. århundrede, da overgangen til renaissance fandt sted. Foreløbig mangler meget, men Einar Baggers udgave vækker ønsket om at kende, hvad der findes fra andre byer.

Helge Søgaard

Emanuel Halicz: *Danish Neutrality during the Crimean War (1853-1856). Denmark between the Hammer and the Anvil. Translated from the Polish by Jane Cave. (Odense University Press, 1977). 247 s.*

Det er en besynderlig kendsgerning, at spørgsmålet om Danmark og Krimkrigen aldrig har været genstand for en indgående historisk undersøgelse. Frederik Bajers mammutbog fra 1914 »Nordens særlig Danmarks Neutralitet under Krimkrigen« er mere en materialesamling hovedsagelig bestående af dokumenter fra det danske Udenrigsministeriums arkiv end en videnskabelig behandling af emnet.

I den øvrige historiske litteratur om perioden indtager krigen en meget beskedent plads. Man kan således nævne Erik Møllers store værk fra 1958 »Helstatens Fald«, hvor krigen blot omtales i nogle få uvæsentlige linier.

Det er derfor en virkelig landvinding, at professor Halicz, der i 1971 emigrerede fra Polen og nu er knyttet til Odense

Universitet, har taget sig for at undersøge emnet. Det er næppe noget tilfælde, at det er en udlænding, der har valgt dette emne. Som ikke-dansker hypnotiseres han på ingen måde af begivenhederne i 1848-50 og 1863-64, men har et åbent blik for det perspektiv, der ligger i Krimkrigen og dens følger for Danmark.

Halicz' fremstilling bygger på omfattende studier ikke blot i danske arkiver heri indbefattet de russiske arkivfilm i Rigsarkivet, men tillige i engelske, tyske, franske og østrigske udenrigsministerielle arkiver. Resultatet er blevet en grundig gennemgang af alle faser i Danmarks forhold til de krigsførende magter i den pågældende periode. Forfatteren lægger ikke skjul på sin beundring for den måde, hvorpå det lykkedes de skiftende danske regeringer og deres udenrigsministre, C. A. Bluhme og L. N. Scheele, at holde fast ved den neutrale linie og undgå den stillingtagen for den ene af parterne, som Sverige-Norge valgte ved at indgå traktaten af den 21. november 1855 med vestmagterne.

Det er værdifuldt at få hele denne udvikling skildret og nøje dokumenteret, og det er ligeledes af stor værdi, når forfatteren i et afsluttende kapitel redegør for de alvorlige konsekvenser, krigen fik for Danmark gennem Preussens og Ruslands tilnærmelse til hinanden. Derved blev vejen banet for Bismarcks politik i 1860'erne.

Til gengæld må man stille sig noget skeptisk, når Halicz mener, at krigen var en væsentlig faktor i Danmarks de facto isolation i 1864 og dermed til det store nederlag.

Danmarks ulykke i 1864 var ikke så meget den isolerede krig med Preussen og Østrig. Krigen var jo i realiteten uundgåelig, thi en fredelig løsning før 1864 ville have krævet en deling af Slesvig efter fælles overenskomst mellem de stridende parter. Men denne ville igen have fordret et sådant overmenneskeligt mål af forud-